עין משפט נר מצוה

כד א מיי' פי"ד מהל' תרומות הלי"ג:

למאה חולין טהורין רבי אליעזר אומר תירום [א] ותרקב שאני אומר היא סאה שנפלה היא סאה שעלתה וחכמים אומרים (א) תעלה ותיאכל ניקודים [ב] או קליות או תילוש במי פירות או תתחלק לעיסות ובלבד שלא יהא במקום אחד כביצה ותני עלה אותן חולין לר'

למאה חולין טהורין. שלא הוכשרו ולא טימאתן בנפילתה: **תירום.** ירום משם סאה ותירקב כדין תרומה טמאה שאני אומר כו' ותרומה טמאה אסורה באכילה: **תעלה.** תיבטל ותיאכל עם חוליה (ג) ומשום גזירה (א) יתן דמים לכהנים או ירים ממנה סאה ותאכל לכהנים: **ניקודים.** ביובש כמו יבש היה נקודים (יהושע ט). דעכשיו אע"ג שיש בה טמאה וטהורה אין מטמאה את הטהורה בלא הכשר וטמאה בטילה בטהורה ותיאכל ניקודים: **וקליות.** נמי דלא מיתכשרי ולא מקבלי טומאה: **או תילוש במי פירות.** כמו מי תפוחים ותותים דמי פירות אין מכשירין (ד): **אותן חולין לר' אליעזר מה תהא עליהם.** דלרבנן הא אמרינן בכולהו בין חולין בין תרומה יאכל נקודים או קליות (ב):
אלא

יין נסך מחבית לבור אפי' כל היום כולו ראשון ראשון בטל וי"ל דהכא משמיה דריש לקיש [ה] והתם משמיה דר' יוחנן ומיהו קשה לרבי יוחנן דאפי' בטומאה דחולין דקילא (ג) דדייקינן בסמוך ממתניתין ובריית' דטומאה עוררת טומאה דקאמר שמא יביא קב חולין טמאין וכו' כ"ש דאיסור יש לו לעורר איסור ומילתא דפשיטא היא בכוליה הש"ס דאיסור מעורר איסור ובפרק הערל (יבמות דף פב:) נמי אמרינן דנתן סאה ונטל סאה כשר עד רובו אבל יתר [ו] ממנו לא ולא אמרינן ראשון ראשון בטל ובפרק נוטל (שבת דף קמב.) [ז] סאה של תרומה שנפלה לתוך ק' של חולין ולא הספיק להעלותה עד שנפלה אחרת אסור ומיהו אין משם ראיה כל כך דהתם משום דסאה ראשון נהי דלא אסר מ"מ לא נתבטל דצריך להרים ועוד אשכחן בפרק הנודר מן הירק (נדרים דף נז:) דר' יוחנן אית ליה אפילו גידולי היתר מעלין את האיסור ומיהו אין משם קושיא לפי מה שרגיל ר"ת לחלק בין היתר דגדל בלא הפסק להיכא דאיכא הפסק ומעמיד ההיא דע"ז במיפסק פסוקי כדאשכחן בפ' בתרא דנדה (דף עא:) גבי דם תבוסה דמחלק בין פסק ללא פסק ובפ' התערובות (זבחים דף עח.) דאמרינן דם לתוך המים ראשון ראשון בטל התם איירי בפסק וההוא דשמא רבו הנוטפין על הזוחלין (ד) היינו שמא ירבו בלא הפסק ומתוך כך מפרש ר"ת בהגוזל קמא (ב"ק דף ק.) ובריש ב"ב (דף ג.) דנקט נפרצה אומרים לו גדור תרי זמני [ח] דאם יש תוספת מאתים בין שני הפעמים אין מצטרפין לאסור כיון שיש הפסק אבל קשה מהא דשמעתין ובפרק הערל דאפי' [ט] (ה) בלא הפסק אמרינן דחוזר וניעור ונראה לרבי דבכל דוכתא יש לו להיות ניעור אפי' בהפסק וגבי דם תבוסה בפ' בתרא דנדה (דף עא:) [י] דדרבנן הקילו וההיא דתערובת דם שאני התם דיש דחוי אבל קדשים דכיון שנדחית כל טיפה וטיפה כשנופלת שוב אינה חוזרת ונראית וההיא דר' יוחנן דע"ז (דף עג.) דקאמר ראשון ראשון בטל היינו כל זמן שיש בהיתר ששים על האיסור דליכא נתינת טעם והאיסור משהו דמתני' דהתם קאי [יא] (ו) וזה לשון ראשון בטל דיין נסך נראה עד רובו לשל היתר אבל אם רבה [יב] איסור אסור שאיסורין המתבטלים חוזרים וניעורין ונראה דמאן דאית ליה בי"נ החמור באיסורא לגו היתרא ראשון ראשון בטל כ"ש בשאר איסורין או שמא בדבר זה הקילו ביין נסך יותר מבשאר איסורין דבשאר איסורין חוזר וניעור כשרבה האיסור כל כך שאין בהיתר ששים ועוד נראה שגם יין נסך אינו בטל ראשון ראשון עד רובו אלא עד ששים וכן שאר איסורין ואינן חלוקין אלא היכא דנפיש עמודיה טפי מחבית כמו שאפרש או בהיתרא לגו איסורא פי' שבתחלת התערובת איסור והיתר אין ששים להיתר לגבי איסור וביין נסך אם יוסיף היתר לתוכו עד עולם אסור ובשאר איסורין מותר כשרבה כל כך שיהא ששים של היתר ושמא אפי' בנפסק לא אמרינן ראשון ראשון בטל כמו בחתיכת [יג] בשר שבולעת טעם נבילה אפי' למאן דמפרש חתיכה עצמה נעשית נבילה בשאר איסורין כמו בבשר בחלב (ז) דלא אמרינן חתיכה עצמה נעשית נבילה [יד] אלא לענין שלא תועיל לו פליטה משום (ח) דאיפשר לסחטן אבל (ט) רביה תועיל וא"ת כיון דלבסוף נמי איכא ששים של היתר לכך בטל היין נסך מאי איריא (י) משום ראשון בטל כיון שגם לבסוף יש ששים י"ל דדוקא נקט מחבית לבור דלא נפיש עמודיה כולי האי ואע"ג דנפיש טפי מצרצור אבל היכא דנפיש עמודיה טובא לא בטל אפי' יש ששים בהיתר ולהכי קאמר ראשון ראשון בטל שאם נפל בבת אחת אינו בטל אע"פ שיש ששים יין מן ההיתר ושמא דוקא יין נסך אבל טבל אינו בטל בשום ענין במינו או שמא יין נסך בטל ומינה שמעינן דכ"ש [טו] (כ) ולרבותא נקטיה וכן נ"ל עיקר ראשון ראשון בטל דדוקא עד ששים כדפרישית באיסורא לגו היתרא ובהיתרא לגו איסורא בכל שהוא אבל בשאר אסורין אפי' היתרא לגו איסורא חוזר וניעור ההיתר כשהוא רבה עד שיהא בו [טז] ששים ומי פירות [יז] (ל) במקום שמעלין בנתן סאה ונטל סאה עד רובו אין לתמוה למה בטלין מי פירות ונחשבין כמים דהכי גמירי לה דתנן מי פירות פעמים מעלין פעמים אין מעלין וכה"ג דמעלין הרי הם כמים להעלות וכי איכא רוב חוזרין ונעורין ולמאי דפרישית [יח] מאן דשרי ע"י ראשון ראשון בטל לא שרי אלא עד ששים [יט] (מ) ולא נפקא לן מידי אי הלכה כן אי לאו לאותן שנוהגין עכשיו היתר הנאה בשכשוך עובד כוכבים ובסתם יינם שהרי פסק ר"ת שהיין (נ) המותר בהנאה אין לנו לומר שאוסר בכל שהוא ודבר פשוט [כ] הוא ונראה לי דבריו שלא להחמיר בו חומרא דיין נסך לאסור במשהו כיון דמותר בהנאה כאיסורין קלין [כא] ור"ת (ס) פסק לשם קיימא לן כרבין דלית ליה ראשון ראשון בטל ולא שרי אלא בנפל שם קיתון של מים ונראין דבריו במה שאומר הלכה כרבין אם בא לחלוק על רב דימי ורב יצחק כדאמרינן בהבא על יבמתו (יבמות דף סד:) בסופו אבין בר סמכא יצחק סומקא לאו בר סמכא אבין (ע) יש לו בחזרה אבל זה אין בידי להוכיח אם רבין בא לחלוק אם לא כי י"ל שלא בא לחלוק ומה שהצריך ביטול ע"י מים דוקא היכא דעירה מחבית לבור לרב יצחק ולרב דימי בדנפיש עמודיה טפי מחבית ואפי' לר"ש דלא מפרש לרב דימי חבית דוקא נוכל לומר שאין רבין חולק על רב יצחק ובמערה מחבית [כב] דבר (פ) רבא ולמאן דמתני ההיא דרב שמואל בר' יהודה דנפל שם קיתון של מים אמתניתא מאי סבר כרב דימי ויעמיד [כג] משנה כרב דימי בהיתרא לגו איסורא ולהכי לא בטל כל זמן שאין שם מים וזה שפירשתי שיסבור רב שמואל כרב דימי יכול להיות אם (צ) נפרש דרב שמואל בר' יהודה למאן דמתני ליה אמתניתא לא בעי תחלה היינו שאין להוכיח [כד] (ק) מילתיה דרב שמואל דבעי תחלה אבל מכ"מ אמת הוא דאיהו נמי בעי תחלה כדי שלא נצטרך לומר שחולק על אותה דר' יוחנן דלקמיה דמזגן וערבם זה בזה דמשמע דבעי מזגן תחלה ואח"כ ערבן (ר) אם נפרש כך שוב לא נוכל לומר שסובר רב שמואל ראשון ראשון בטל דכיון דבעי [כה] מים תחלה ס"ל במשהו (ש) באיסורא לגו היתרא א"כ לית ליה לא דרב דימי ולא דרב יצחק מיהו [כו] דאין צריך לפרש כך אלא כדמשמעי פשוטה דשמעתין דלא בעו תחלה ופליג אההיא דר' יוחנן דמזגן וערבן א"נ לא פליג וס"ל דהוא הדין ערבן תחלה ולא נקט מזיגה ברישא דוקא דהא לא גרסינן [כז] (ת) (א) בפסחים מזגו ואח"כ ערבו דלהוי משמע (ב) לגמרי דוקא אלא מזגו וערבו וכל הני ביטולי דההיא שמעתין דמזגן וערבן המערה מחבית לבור וההיא דשמעתין דשמא יביא קב ממין אחר וקב ועוד ממין זה [כח] יכולין להעמיד בשלא נתכוון לבטל ולהתיר את האיסור או לטהר את הטמא שאל"כ לא הוי בטל ובנפל קיתון של מים תחלה אין לחלק בין נתנן במתכוין לנפל אבל לבסוף למאן דלא בעי תחלה דוקא בלא מתכוין קאמר ובההיא דליר [כט] דקיימינן דלא [ל] קאמר אמרינן סלק את מינו כמו שאינו ושאינו מינו רבה עליו ומבטלו י"ל דההוא אמורא לית ליה:

תירום ותירקב. בירושלמי תני תשרף וקשה אטו בשופטני עסקינן שמותרין ליהנות בשריפתן ואינם חפלים ומניחים אותה לרקב ואין [לא] לנו להשמיע במה שאין בני אדם רגילים לעשות ור"ת מפרש דתרקב ותשרף הכל אחד והגמרא שלנו מפרש ותשרף דתנן היינו בלא הנאה כעין רקבון דאי שרית בהנאה אתי למיכליה הואיל וסברא היא להתירה ע"י בטול כדאמרי רבנן תעלה ותיאכל כו' וה"ק או תרקב או תשרף בלא הנאה ועוד יש לפרש דמחלוקת של בני בבל ושל בני א"י מהש"ס שלנו [לב] והש"ס ירושלמי וכמו כן בבבא אחרת ששנה באותו פרק דקתני (ג) אחר שהודו ר' אליעזר אומר תירום ותישרף קתני בתוספתא תירום ותרקב ואפשר [לג] דאיכא תני הכי ואיכא תני הכי וכן נמי אשכחן בפרק מצות חליצה (יבמות דף קד:) (ד) (שפירש לעיל) (ה) גבי קטנה שחלצה [לד] (ו) ובספרים שלנו גרסינן חליצתה פסולה ובירושלמי גרסינן כשירה ובריש מקום שנהגו (פסחים דף נה:) (ז) בההיא דכל הספיחים אסורין חוץ מספיחי כרוב אין הגרסא כן בירושלמי ובמשניות וא"ת וכיון דתרקב ואסירא בהנאה אמאי תירום הא מפרש בירושלמי האי ערלה וכלאי הכרם בטלים באחד ומאתים וא"ל להרים ותרומה באחד ומאה וצריך להרים משום גזל השבט והכא דכי [לה] מרים מתסרא ליכא גזל השבט י"ל דלא פלוג רבנן: **תעלה** ותיאכל. פי' בקונט' תעלה לשון ביטול הוא ולא לשון הרמה (ח) כדקתני [לו] לר"א תירום ולרבנן תעלה והא דתנן בפרק [לז] (ט) בתרא של מסכת ערלה התרומה ותרומת מעשר עולין באחד ומאה וצריך להרים התם משום הפסד דכהן ואי יהיב ליה דמי שפיר דמי ותדע דקתני סיפא ערלה וכלאי הכרם אין צריך להרים ואפ"ה תנינן בהו לשון עלייה דתני מי שהיו לו חבילי תלתן של כלאי הכרם כו' וקתני יעלו באחד ומאתים עד כאן לשון הקונטרס והדין עמו שפירש הטעם משום (י) הפסד [לח] כדמפרש נמי טעמא בירושלמי משום גזל השבט [לט] ומיהו אע"ג דעיקר תקנה משום זה היה מסתבר דאין יכול להפטר בדמים דעד כאן לא פליגי ר"א ורבנן בפ' נוטל (שבת דף קמב.) ובפ"ק דתמורה (דף יב.) במדומע [מ] דלר"א מדמע בתרומה ודאי ולרבנן לפי חשבון אבל פשיטא דקדושת תרומה יש בה: **ובלבד** שלא יהא במקום אחד כביצה. פי' כבילה מן התרומה [מא] שהתרומה היא חלק אחד ממאה ואחד (כ) צריך שלא יהיו (ל) (שני) שא"כ היה בה כבילה מהתרומה טמאה ואין הטמאה יכול ליבטל במאה של טהורה שהוכשר שהרי מטמאה הכל ודומה כמטמא תרומה בידים שהתרומה טמאה טהרה ע"י בטולה ומיהו מהאי טעמא לחודיה לא הוי מיתסר דכיון שכבר נתבטלה התרומה והכל חולין מותרת לזרים מה קפידא יש אם מטמא חולין אלא בעינן שלא יטעה לבטל קב חולין טמאים בקב ועוד [מב] כדמפרש עלה ומה טעם דעולא קאי בין אר"א בין אדרבנן וא"ת חולין טמאים נמי שנתבטלו ברוב חולין טהורין ניחוש נמי להכי וי"ל דהתם [מג] במתבטל מיעוט חולין טמאין ברוב טהורין ליכא למיחש שמא יביא קב חולין טמאין וקב ועוד ממין (מ) הזה כי ידוע דשם טומאה לא פקע מן חולין טמאין המעורבין בטהורין אבל הכא סבור הוא דשם טומאה פקע לגמרי מאחר דשרינן לאכילה לזרים הכל לרבנן או הק' לר"א אע"פ שהתרומה מעורבת בהם:

שיטה מקובצת

[א] ותרקב נ"א ותשרף שאני: [ב] ניקודים וקליות פי' דוקא בלא הכשר [דלא] מטמאו וא"ת אמאי מטמא הא אפשר דתילוש פחות ממאה ואחת ביצה אין המים מטמאין ובניקודים וקליות דמסתמא לא משכחת כל כך ביחד וצ"ל אפילו כשהן מוכשרין אי אפשר לטמא עד שיהו מאה ואחד ביצה מחובר ביחד וכן במי פירות יכול ללוש הכל יחד אבל בלישתו עם מים אין ללוש הכל ביחד אלא בחילוק עיסות שלא יהא כביצה במקום אחד ולפרש"י נמי יש לתרץ דמחמת שומן הפירות שהיו בימים הראשונים כדאמרי' (בב"ב דף צ"א) דנגרי חוטי דמשחא אם יעשה הכל נקודים וקליות ביחד יתחבר יחד במאה ואחד ביצה מחמת השומן שלהם. מתוס' חיצוניות: [ג] עם חוליה מתיבת ומשום עד סוף הדבור נרשם עליהם קו להורות כי לפ"ד ראוי למחקו: [ד] מכשירין תעלה לשון ביטול הוא ולא לשון הרמה מדקתני בדר' אליעזר תירום ובדרבנן תעלה והא דתנן בפ"ב ממסכת ערלה התרומה ותרומת מעשר עולים בא' ומאה וצריך להרים התם משום הפסד כהן ואי יהיב ליה דמי שפיר דמי ותדע דקתני סיפא ערלה וכלאי הכרם אין צריך להרים ואפ"ה תנן בהו לשון עליה דתנן מי שהיו לו חבילי תלתן של כלאי הכרם וקתני התם יעלו בא' ומאתים: [ה] לקיש אליבא דר' ירמיה והתם: [ו] יתר מרובו לא: [ז] נוטל נמי אמרי' סאה של: [ח] זמני משום דאם: [ט] דאפילו בהפסק אמרינן: [י] דנדה בדרבנן הקילו וההיא דדם לתוך מים שאני: [יא] קאי והלשון ראשון בטל: [יב] רבה האיסור אסור: [יג] בחתיכת היתר שבולעת: [יד] נבילה אלא לענין שלא תועיל פליטתה משום דאיפשר לסוחטו אסור אבל כו' של היתר ולכך בטל: [טו] דכ"ש טבל ולרבותא כו' בטל עד ותיבת דדוקא נמחק: [טז] ששים צ"ע אם יש בשאר איסורים בהיתרא לגו איסורא [חילוק] בין נפסק לשאינו נפסק ומה שהעמיד בעבודה זרה דיין במים ומים ביין בנ"ט בהיתרא לגו איסורא לא בשביל שבאיסורא לגו היתרא יהיה בטל שהרי טעם כעיקר מן התורה בכל איסורין במין בשאינו מינו כדמוכח בפ' התערובת ובאלו עוברין ובפ' ג' מינין ועוד למאי דפרישית א' א' בטל עד ס' אפי' מין במינו דהיינו יין ביין לא התרנו איסורא לגו היתרא אלא עד ס' ומאי קא פריך מנותן טעם דאסור הא יין ביין נמי אסרינהו אלא להכי מוקי כולה מתניתין בהיתרא לגו איסורא שאם נעמיד הסיפא שתדבר בכל ענין יש לנו להעמיד גם הרישא בין להיתרא בגו איסורא בין איסורא לגו היתרא ולהכי מהדר המקשה לאוקמא הדא (מר') [בבא] דסיפא באיסורא לגו היתרא דאיכא לאוכוחי מינה רישא דכי היכא דסיפא מיירי אף באיסורא לגו היתרא ה"ה דרישא נמי: [יז] ומי פירות במקוה שמעלין: [יח] דפרישית דאפילו מאן: [יט] ששים לא נפקא: [כ] פשוט היה חושבו ונראה תיבת הוא נמחק: [כא] קלין ורש"י פסק לשם דקיי"ל

מסורת הש"ס

א) בס"א: גזילה, ב) הד"א עם ד"ה אלא לר"א. ל"ק, ג) דייקינן ל"ק, ד) שבת סה:, ה) בהפסק. ל"ק, ו) והלשון ראשון בטל. ל"ק, ז) לא. ל"ק, ח) דאי אפשר. ל"ק, ט) רבה מועיל. ל"ק, י) ל"ל ראשון ראשון, כ) טבל ולרבותא. ל"ק, ל) במקוה. ל"ק, מ) לא נפקא. ל"ק, נ) מותר. ל"ק, ס) פסק שם דקיימא. ל"ק, ע) ל"ל ישנו, פ) רבין. ל"ק, צ) לא נפרש. ל"ק, ק) ממילתיה. ל"ק, ר) דאם. ל"ק, ש) אפי' באיסורא. ל"ק, ת) ס"א בפשיטותא, א) לבסוף דפשט ליה מזגו. ל"ק, ב) משמע מזוגו תחלה דוקא. ל"ק, ג) לאחר. ל"ק, ד) ל"ק מ"ז, ה) [דף יט: ד"ה אים], ו) דבספרים. ל"ק, ז) [ע"ש היטב תוס' ד"ה כל ובתו' ר"ה יד: ד"ה ולשביעית], ח) מדקתני. ל"ק, ט) שני של. ל"ק, י) הפסד כהן. ל"ק, כ) ולריך. ל"ק, ל) בעיסה ק"א ביצים שא"כ כו' גירסת מהרש"א, מ) זה כי. ל"ק,

שיטה מקובצת (המשך)

כרבין: [כב] מחבית דיבר רבין: [כג] ויעמיד המשנה כרב: [כד] תיבת מילתיה נמחק: [כה] דבעי תחלה מים ס"ל: [כו] מיהו אין נראה לפרש כך אלא כדמשמע פשטא דשמעתין: [כז] גרסי' בפשיטותא מזגו ואח"כ ערבו דלהוי: [כח] זה כולן צריך להעמיד: [כט] ובההיא דציר וכו' גי' צ"ע דהא כבר הקשו התוס' לעיל גבי ציר זאת הקושיא ותירצו בה תירוץ מרווח וכו' ד"ת: [ל] תיבת קאמר נמחק: [לא] ואין דומה שבא להשמיע: [לב] שלנו דמחלוקת בני בבל ובני א"י שהתלמוד שלנו סובר דאע"ג דאסורה באכילה כדין תרומה טמאה מ"מ לא שרפינן לה מאחר שמן הדין היא טהורה מטעם דיש עליה גם דין תרומה טהורה ואע"ג דמן התורה כולה דבטילה בחולין מ"מ מספקינן להו בתרומה וגם טהורה היא הילכך לא תשרף שלא יבא לשרוף תרומה טהורה והויא כתרומה תלויה דאסור לשורפה דאמרינן אין שורפין תרומות תלויות. תוס' חיצוניות: [לג] איכא דתני הכי ואיכא דתני הכי: [לד] שחלצה דבספרים שלנו: [לה] מרים לא מתסרא: [לו] כדקתני ברבי אליעזר תירום וברבנן תעלה: [לז] בפרק שני של: [לח] הפסד כהן כדמפרש: [לט] ומיהו גי' תוס' חיצוניות נראה לר"י דעיקר תקנה מפני גזל השבט מ"מ צריך ליתנו לכהן ולא ליפטור בדמים והא דקתני תעלה ר"ל מתבטלה היא ויאכל השאר לאחר שהרימה מפני גזל השבט אבל בדר"א לא שייך להזכיר לשון ביטול דלדידי' סאה שנפלה היא שעלתה: [מ] במדומע אחר שהורם דלר"א: [מא] התרומה טמאה שהתרומה היא חלק אחד ממאה ומאה ואחד צריך שלא יהא בעיסה מאה ואחד בצים שא"כ כו' תיבות יהיו שני נמחק: [מב] ועוד ממין זה כדמפרש עולא ומה: [מג] דהתם בשנתבטל מיעוט:

רבינו גרשום

וקאמר להא שמעתא לא שנו אלא לטבל וכו': וכי טומאה שבטלה קודם לכן ברוב חוזרה וניעורה. כלומר שמצטרפין לטמא: תירום ותירקב. יטול סאה ממנה ותירקב כדין תרומה טמאה שאין לה תקנה: משום הכי תירקב שאני אומר וכו': וחכ"א תעלה. כלומר שיפריש ממנה סאה: ותיאכל. אותה סאה עצמה: ניקודים. כלומר יבשה חרבה נגובה בלא שום הכשר: או קליות או תלוש במי פירות. שאין מקבלין טומאה: או תתחלק לעיסות. שלא יהא כביצה מהן במקום אחד והשאר הוו חולין גמורין: